

Expediční reportér

Zpravodajské noviny studentských výzkumů v krajině Expedice Ralsko 2018 | Gymnázium Přírodní škola

Studenti opustili lavice, měsíc výzkumů je před nimi

Praha | 31. 5. 2018 | Sonam Dolma Swiecicky

Žáci pražského gymnázia jako svůj letošní cíl výzkumů zvolili Ralsko, výuku v lavicích skončili už před týdnem. Na měsíčním projektu s pětadvacetiletou tradicí, který je svým rozsahem v českém školství ojedinělý, pracují ve věkově smíšených skupinách.

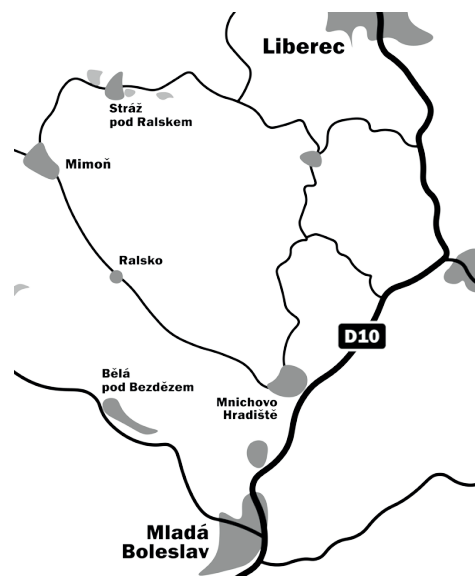
Na Gymnáziu Přírodní škola se studenti připravují na závěrečný školní výzkumný projekt. Učivo již mají za sebou, dopisují poslední testy a uzavírají známky. Ten, kdo nesplnil povinnosti, příští týden nikam neodjede. To je zároveň i silná pedagogická motivace pro studenty. Ačkoliv se jedná o výzkumy, kterých se účastní celá škola, nazývají je Expedicí.

Tento týden se studenti připravují na čtrnáctidenní práci v terénu, kdy se budou pohybovat v okolí Ralska. Jedna ze skupin zkoumající krátery vzniklé dopadem vo-

jenských střel, je plánuje obcházet a provádět jejich biologický a chemický rozbor. Chystají se také lovit čolky a mapovat je. Poslední týden budou nasbírané informace z terénu zpracovávat. Jiná skupina věnující se zdravotvědě bude hodnotit workshopy, které zrealizuje s dětmi z místních škol. Všechny skupiny nakonec budou v závěru roku prezentovat své výsledky na Přírodovědecké fakultě.

Každá skupina si z řad studentů zvolila svého kapitána. Ten má na starosti rozdělení úkolů a zodpovídá za výsledky a práci celé skupiny. Studentka Johana je na Expedici poprvé a také kapitánství je pro ní premiérou. Její skupinka se věnuje zkoumání svátků. "Podle mě je problém v tom, že je to naše téma hodně široké, těžko uchoopitelné. Takže se nyní hlavně věnujeme jeho konkretizování. Máme to tak, že ka-

ždý bude mít svůj dílčí úkol, některé jsou konkrétní jiné méně. Já se věnuji pohřbům. Proto si teď hledám, ve kterých vesnicích jsou fary. V terénu budeme rozdělení do malých skupinek, které budou obcházet domy a ptát se obyvatel na to, jak oni přistupují k svátkům a jak je slaví." O svém funkci pak říká, že to zatím docela jde.

Editorial

Expediční reportér je název skupiny tří studentů, jejichž hlavním cílem je informovat širokou veřejnost o dění na projektu gymnázia Přírodní škola, Expedice 2018. Každý z reportérů se přesouvá mezi jednotlivými skupinami v terénu po takové době, kdy práci skupiny poznal natolik, že je schopen o ní napsat. Reportér se ale nevěnuje jen článkům a reportážím. Jeho práce zasahuje i do dalších, zajímavých žánrů od rozhovoru, přes fejetony a glosy až po foto a video reportáže. Pokud jste ještě nenavštívili web Expedičního reportéra, můžete si ukázky z tvorby přečíst vytištěné na novinách černé na bílém.

Za celou redakci Expedičního reportéra Vám přeji příjemné čtení, které vznikalo naším čtrnácti denním snažením. Doufám, že se že vVám naše texty budou líbit a s jejich pomocí se přesunete do terénu k jednotlivým skupinám, seznámíte se osobně s odpovědnými kapitány a poznáte, jaká byla Expedice 2018.

Adam Lustig
terénní pracovník Expedičního reportéra

Obsah těchto novin vytvořila expediční skupina Reportéři v rámci projektu Gymnázia Přírodní škola Expedice Ralsko 2018. Příspěvatelé: Dolma Swiecicki, David Steklý, Adam Lustig | Sazba: Matouš Bičák | vychází v Praze 28. června 2018

Gymnázium Přírodní škola 2018
www.expedicnireporter.blogspot.com
reporteri@expedice.prirodniskola.cz

Zubři útočí? Ochrana skupiny před stádem

rozhovor | Olšina - Ralsko | 7. 6. 2018 | Adam Lustig

Díky našemu reportérovi vám přímo z terénu přinášíme rozhovor z obory Židlov, kde zkoumá jedna z deseti skupin.

Jakub Fojtík (15 let) je kapitánem expediční skupiny, která se věnuje průzkumu kráterů vzniklých střelbou v bývalém vojenském prostoru. I díky oboře Ralsko, která je pověstná svým třicetiletým stádem zubrů, má za skupinu velkou zodpovědnost. Musí předejít setkání svojí skupiny se stádem a v nejhorším případě skupinu před zubry uchránit.

Kapitánem jste už podruhé. Narostla letos vaše zodpovědnost za skupinu přítomností zubrů?

Tou přítomností zubrů je to takové trochu ošemetné, protože jsme zatím moc zubrů nepotkali. Podle jednoho člena jsme viděli možná jednoho a nevíme to jistě. Takže zatím nějakou narostlou zodpovědnost nepocítuji.“

Vaše skupina se hodně pohybuje v oboře se zubry. Kontrolujete třeba preventivně okolí nebo se po zubrech díváte? Určili jste si nějakého člověka?

Okolí občas preventivně kontrolují. Ne každou chvíli, ale třeba při příchodu nebo když kráčíme krajinou, tak se občas podívám. Kontrolují to sám, možná i někdo jiný, ale ten to asi dělá sám od sebe.

Přemýšlel jste, co byste dělal, kdyby se vaše skupina dostala se zubry do styku? Popravdě jsem nad tím moc nepřemýšlel. Ze začátku bychom si zubru všimli už z dálky. Krajina tady připomíná step a je vidět daleko. Nicméně kdybychom se s ním potkali tvář v tvář, museli bychom jednat pomalu a tiše, hlavně je nerušit.

Představte si, že se skupinou zkoumáte kráter a najednou zpoza nedalekého lesíka vyběhne celé stádo přímo k vám. Jak byste v takové chvíli reagoval a snažil se zachránit co nejvíce členů skupiny?

Záleží na emočním rozpoložení zubrů. Pokud by byly vystrašení nebo by utíkali před něčím, nebyl by problém jim uvolnit cestu. Když na nás budou nahněváni, že jim lezeme do jejich domu, myslím si, že bychom museli provést obraný manévry. Myslím tím seskupit se k sobě a utéct. Nicméně se snažíme se zubry do styku nepřijít, tak se snad do takové situace nedostaneme.

Přeji vám hodně zdraví a ať se nám vrátíte zpátky v plném počtu.

Zubr evropský | Váží až 920 kg, vzhledově se velmi podobá bizonovi a je největším volně žijícím suchozemským obratlovcem v Evropě. Záchraný chov v oboře Židlov byl zahájen v roce 2011, kdy zde bylo unikátně vysazeno pětičlenné stádo. Zubra evropského se podařilo zachránit díky chovu v zajetí. V minulosti obýval široké spektrum vegetačních pásů od jižního okraje boreálních lesů v Pobaltí a Rusku přes smíšené a opadavé lesy střední a části západní Evropy až po velehory Alp nebo Kavkazu. Díky jejich ochraně vzniklo v předchozích letech v Evropě několik volně žijících populací.

foto: ceskakrajina.cz

Uměleckými objekty upozorňují na zdánlivě nezajímavé zaniklé vesnice

Ralsko | 8. 6. 2018 | Sonam Dolma Swiecicky

Studenti gymnázia se pohybují v bývalém vojenském prostoru Ralsko. Rozdělení do devíti skupinek pracují na přírodovědných, humanitních nebo uměleckých výzkumech.

Jedna ze skupin se zaměřila na zaniklé vesnice. Tento týden plánuje, jaké umělecké objekty do nich zasadí, aby tak upozornila na jejich existenci. Někdy objeví jen rozpadlé konstrukce budov, které tu kdysi stály, většinou však nenajde nic jiného než louky.

Skupina dorazila k zaniklé vesnici Nový Dvůr. Studenty zvolený kapitán Jirka dává povel k průzkumu lokality. Jednotlivci prolézají rozpadající se komplex dvoupatrových budov. Holé betonové nebo cihlové zdi jsou pokryty útržky ruských novin. Student Štěpán dokonce našel datum vydání v roce 1985 a stěnu rovnou fotografuje. Po 15 minutách se celá skupinka schází dohromady. “Mě se to tu nelíbí,” říká student Ondra. “Nerezonovalo to v nás tak jako zaniklá vesnice Hvězdov,” konstatuje pan učitel. Po krátké debatě si kapitán zapsal do notesu tyto návrhy:

vytvořit sochu u silnice z toho, co se tu najde

něco nasprejovat

nic tam nedělat

Po zaniklé vesnici Černá novin zůstala jen louka. Hlouček si společně sedá do kruhu. Jeden ze studentů vytahuje mobil a čte historii: “Nejstarší zmínky jsou ze 17. století. Vesnice se nacházela na hranici Sudet, proto většinu obyvatel tvořili Němci. Přestože k ní vedly dva potoky, trpěla nedostatkem vody. Zanikla spolu se vznikem vojenského prostoru.” “Možná bychom mohli mezi tamty dva stromy zavěsit desku s velkýma černýma novina,” rovnou navrhuje studentka Tereza.

Večer se pak všichni utáboří v lese, roztáhnou plachtu a uloží se ke spánku. Příští týden je v zázemí výzkumů v Bělé pod Bezdězem čeká vytváření děl, která tento týden vymysleli v terénu.

Tvorba počítačové reality jako náplň práce?

glosa | Bělá pod Bezdězem | 12. 6. 2018 | David Steklý

“Neberte si na výjezd elektronická zařízení,” tak zní jedno ze základních doporučení učitelů na výjezdech Přírodní školy. Devítičlenná skupina studentů ale tento problém neřeší a na výjezd si každý člen bere dokonce svůj notebook. Nerespektování pravidel? Dalo by se to tak říct, až na fakt, že je tu nemají pro zábavu. Tahle skupina je ochotná sedět u počítače celý den, jen aby svoji práci dodělala. Co je jejich práce? Ve zkratce nafotit domy v okolí parku Bělé pod Bezdězem, změřit jejich míry a poté zasednout za počítače a v programu Sketch up se pustit do vytváření elektronických kopií (3D modelů) nafočených domů. Jednoduchá práce? Lidé, kteří takto běžně pracují každý den, by s tímto výrokem nesouhlasili a i já jsem si kdysi tuto práci vyzkoušel a musím podotknout, že jsem byl tak vyčerpán, jako kdybych celý den někde chodil. Nemožné, říkáte? Tak si to sami vyzkoušejte, aplikace je volně ke stažení. Třeba vás tato zkušenost obohatí a něco nového se přiučíte. Mohla by padnout i zmínka o tom, k čemu je práce vlastně dobrá? Proč by měli studenti tvořit realitu v jedničkách a nulách? Řekl bych, že je to jakási snaha o vytvoření internetové reality. Aby i člověk, který tam v životě nebyl, si mohl dané místo, díky svému zařízení prohlédnout. Odpovědět si ale můžete i po svém.

Jeden den mezi krátery

reportáž | Olšina - Ralsko | 11. 6. 2018 | Adam Lustig | foto Karel Kudláček

Jedna z deseti skupin se na letošní Expedici věnuje biologickému a chemicko-fyzikálnímu výzkumu kráterů vzniklých po střelbě tanků v dnešní oboře Židlov. Právě díky činnosti armády a neustálému ničení půdy vznikl paradoxně ekosystém na české poměry unikátní.

Probudí mě zpěv ptáků a kapitán skupiny Jakub Fojtík (15 let), který mne prosí o rozdělení ohně. Je něco kolem osmé a celá expediční skupina usedá kolem ohně. Rozdává se rýžová kaše. Potom Jakub představuje plán trasy, která nás dnes čeká. Se skupinou vyrážím na první lokalitu, která se bude zkoumat. Vcházíme do obory Ralsko a nacházíme první kráter naplněný vodou, historický pozdrav od dvou armád - Československé lidové a té sovětské, která zde měla tankové střelnice. Z nich se střelily rakety a střely, které dopadaly na zem a vytvářely v zemi jámy. Teď je zde už jen krajina připomínající step a v ní schované zarostlé krátery.

Výzkum, který skupina provádí, se rozděluje na několik částí. Nejprve se kráter měří a jeho poloha se zanáší na mapu pomocí GPS. Poté se rybníku začnou věnovat hydrobiologové, kteří určují například larvy brouků, které ve vodě žijí. Po nich si na své přijdou chemicko-fyzikální pracovníci. Ti sbírají vzorky pro pozdější analýzu. Spolupracují se Státním ústavem pro výzkum radiace. Z půdy například určují dusičnaté aniony, z vody Ph a informace dávají do souvislosti s výskytem ruderalních rostlin.

Z každé části jsem si něco zkusil. Nejvíce mě asi bavilo lovení vodních tvorů. Problém jsem měl, stejně jako ve škole, s chemií. Musel jsem jim nakonec vyjádřit hlavně obdiv.

Vzhůru za brány detenčního centra

reportáž | Bělá - Jezová | 13. 6. 2018 | Dolma Swiecicky

Omšelé budovy s mřížemi se spoustou tváří, které na vás se zoufalstvím pokřikují. To si možná vybavíte ve spojení se Zařízením pro zajištění cizinců Bělá Jezová. To jsme mohli před třemi roky číst v reportážích během vrcholení migračního proudu do Evropy.

S jednou z devíti skupinek studentů, která se věnuje tématu uprchlíků v České republice právě čekám před vnějšími branami detenčního centra. Ještě před několika lety se kolem plotu tísnil desítky fotografů a novinářů v reportážích postupně popisovali tragické podmínky, jež v táborech během evropské migrační situace nastaly.

Nyní nevím, co mě čeká. Před příchodem jsem si pročetla mnoho reportáží právě z roku 2015, kdy krize vrcholila. Příliš mě neuklidnily. „Já mám strach.“ pošeptá mi studentka Markéta do ucha. Spolu s Julií se vyjeveně koukají po okolí na žlutý domek a kovové oplocení. Také netuší, co je čeká. Kluci ze skupiny jsou napumpováni adrenalinem a vesele se pošťuchují.

Za chvíli už u nás stojí paní v šedivé uniformě a vrací nám naše pasy. Každý obdrží i identifikační kartu. Na té mě stojí: „návštěva 13“. Popostrčí nás k turniketu u brány, přestože hned vedle je závara jako z nákupního centra. Dá se jí úplně v pohodě obejít. Všude jsou borovice a až na bytelné kovové oplocení se celý areál zdá být úplně obyčejný. Cestou potkááme ještě jednu paní, ale jinak se zdá být prostor prázdný.

Jsmo zavedeni do budovy hned za branou. Přivítá nás další ze zaměstnankyň

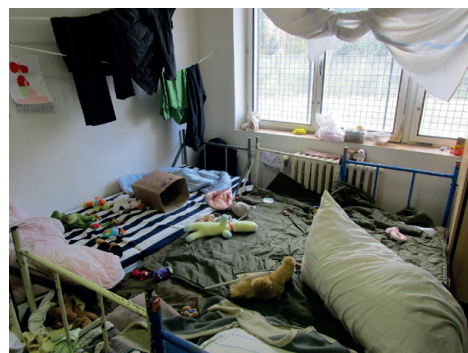
a vede nás do zasedací místnosti. Po cestě nás upozorňuje na nový zákon o ochraně soukromí a jejímu podpisu mlčenlivosti, kvůli kterému nám nebude moci na řadu našich otázek odpovědět.

V zasedačce nás vítá i ředitelka centra. Pracuje zde krátce. Vedení se hodně změnilo po uprchlické krizi. Ona a ještě jeden zaměstnanec budou pomáhat odpovídat na naše dotazy. Role hlavního mluvčího se ujala paní, která tu pracuje dva roky. Usazení se sklenicí vody začínáme poslouchat prezentaci, kterou pro nás měla připravenou. „Jsou to hlavně obrázky, když nemůžeme vejít do vnitřního komplexu,“ říká.

Na prvním snímku na nás vyskočí mapa se všemi centry pro uprchlíky v Česku. „Po uprchlické krizi v roce 2015 byla vystavěna ještě dvě další detenční zařízení. Každé je teď zaměřené na konkrétní typ uprchlíků. To naše je zaměřené na rodiny a děti,“ komentuje paní.

„A kolik jich tu máte právě teď?“ zeptá se paní učitelka. „No, my nemůžeme říkat, kolik tu máme v současné době klientů. My uprchlíkům v našem centru říkáme klienti. Ale v současné době tu máme jen málo dětí, když už, tak jsou to malí novorozenci. To jste určitě slyšeli o tom kamionu s velkým množstvím rodin s dětmi, který sem k nám přivezli,“ vysvětluje paní.

„Když jsme připravovali náš projekt, tak nás napadlo, že bychom mohli udělat nějaký program právě pro děti,“ dodává učitelka. „No právě, ale oni právě nedávno odjely. Pokud jde o počet klientů v našem centru, můžu říct, že to nejsou stovky...“

Zařízením pro zajištění cizinců Bělá Jezová v roce 2015
zdroj: Veřejný ochránce práv

Vypráví nám o změnách, které probíhaly po roce 2015. Ukazuje nám fotky oplocení, jaké bylo tehdy. Nyní je ho mnohem méně. Na základě připomínek se sundaly ostnaté dráty z plotů a mříže z oken. Vybavují se mi úryvky článků, ve kterých redaktori kritizovali vzhled budov a podmínek jejich obývání. „Děti mají pocit, že jsou ve vězení. Nikdo nechápe, proč tu je a kdy se dostane ven. Sociální pracovníce dochází do centra jednou za týden, a tak není nikdo, kdo by jim to vysvětlil...“

Hned se proto ptám: „Četla jsem v jednom z článků, že v době uprchlické krize nebyl nikdo, kdo by jim vysvětlil, proč tu jsou zavření. Jak je to nyní?“

„Snažíme se s nimi hodně komunikovat, ale problém je s jazykem. Často je pro nás problém najít někoho, kdo by nám překládal. Tady u nás je velmi málo takových překladatelů s oficiální licencí. Jednou jsme museli sehnat někoho ze zahraničí, ale ten to samozřejmě překládal do angličtiny,“ odpovídá tentokrát ředitelka.

Pokračujeme dál v prezentaci. Na jednom ze snímků je nové hřiště. „Děti se nemohou dostat ani do herního koutku.“

Jsou frustrované. Budou mít doživotní traumata..." rozezní se mi v hlavě další útržky z reportáží. Tak to se asi opravdu změnilo.

"Jak tady rodiny bydlí, jak jsou jejich pokoje velké?" ptá se student, který do Česka přišel ze Sýrie v rámci humanitárního programu Medevac a nyní se ve skupině věnuje tématu, které se ho bytostně dotýká. Paní překlíká pár dalších snímků prezentace. "Máme tady tyto buňky pro každou rodinu," vysvětluje. Na fotografii jsou dva hezky upravené pokoje s jednou postelí, palandou a postýlkou pro děti.

"Jak vidíte, v kuchyni je jenom rychlovarná konvice a mikrovlnka. Je to z toho důvodu, že bezpečnostní složky policie, které s námi spolupracují, nechtějí, aby u sebe klienti měli jakékoliv nebezpečné nástroje," povídá dál. "Teď třeba hodně využívají mikrovlnku, když někteří slaví Ramdán. V kuchyni si vezmou svůj příděl jídla a pak si ho večer ohřejí."

"A kde jíte vy? Taky v jídelně?" hned se ptá jedna studentka. "No my máme určený čas, kdy obědváme my a kdy obědvají naši klienti. Samozřejmě občas se to nestihne a tak jíme společně," odpovídá paní s úsměvem. Při zmínce o pobytu se mi vybavil útržek, ve kterém bylo napsáno, že si uprchlíci za stravu a ubytování musí platit. Teď je dobrá chvíle se zeptat. "Ano, platí se za osobu za den na stravu 250 korun. Při příchodu se z peněz klienta zarezervují čtyři stovky. Ze zbytku peněz si mohou nakupovat věci, které chtějí navíc," vysvětluje.

Na konci si třese rukou. Plní vědomostí se vracíme zpátky. Zpáteční cesta vede skrz borový les. Ptám se paní učitelky na žádosti o azyl. Mezi roky 1993 a 2017 stát udělil azyl průměrně 104 lidem ročně. Mimo to uděluje i dočasnou ochranu, kterou dostane kolem 250 lidí. Žádostí přitom Česká republika přijme kolem 1400 za rok.

Divadelní představení spojilo dvě různé kultury

Plouznice | 13. 6. 2018 | Sonam Dolma Swiecicky

Skupina studentů s dětmi z romské komunity v posledních dnech připravila krátkou divadelní hru v Plouznici na Mímoňsku. Jejich práce dnes vyvrcholila představením pro veřejnost.

Magdalena Bartáková, známá výtvarnice, která působí na pražském gymnáziu Přírodní škola, letos vede jeden z devíti výzkumů při projektu Expedice 2018. Skupina pod jejím vedením se věnuje práci s romskou komunitou, stavbě prvků pro skákání a hraní dětí a dalším projektům, v nichž se současně s místními dětmi seznamuje.

Jedním z jejich hlavních výstupů je nácvik divadla, ve kterém budou účinkovat romské děti se studenty z Prahy. Divadlo se nacvičovalo několik dní a výsledek stál rozhodně za pozornost nejen expedičního reportéra, ale i skupině rodičů a přátel dětí, které v divadle hrály. Počet diváků, kteří se na představení přišli podívat, jsme odhadli tak na čtyřicet. Z toho přibližně polovina byla z Přírodní školy a zbytek tvořili rodiče a známí místních účinkujících.

„Mám z toho radost. Několik rodičů dětí mi říkalo, že jsou moc rádi za to, co jsme dokázali. Přece jenom se jedná o kulturní událost, která se tady neděje každý den. Jsem ráda, že se nám to podařilo a že se to lidem líbilo,“ hodnotí představení Magdalena Bartáková, která divadlo také režírovala.

Divadelní představení ale spatřilo světlo světa hlavně díky Ireně Eliášové. S touto spisovatelkou se expediční skupina náhodou potkala přímo v Plouznici, kde žije. Nejprve chtěli studenti divadelně zpracovat některé z jejích děl, ale ukázalo se, že jsou příliš dlouhá. Spisovatelka pak sama ochotně nabídla, že během víkendu vytvoří scénář právě pro tuto příležitost.

Hra pojednává o romské rodině s dětmi, které nebaví chodit do školy, protože je ostatní spolužáci uráží kvůli jejich původu. „S tím, že se romským dětem nechce do školy právě z tohoto důvodu, jsem se setkala už několikrát. Proto mě to inspirovalo pro tvorbu tohoto divadla,“ říká autorka hry Eliášová.

< Magdalena Bartáková (režisérka hry) s Irenou Eliášovou (autorka scénáře)

Irena Eliášová je romská spisovatelka, která se narodila v roce 1953 v romské osadě na jihozápadě Slovenska. V jejích dílech rezonují vzpomínky na dětství prožité v romské osadě. Svou tvorbou bojuje proti stereotypům majoritní společnosti, na vlastním příkladu dokazuje, že Romové mohou dokázat i to, co by od nich málokdo čekal, například vydat vlastní knížku.

Ze zaniklých vesnic na šroták a k umění

reportáž | Bělá pod Bezdězem | 19. 6. 2018 | David Steklý

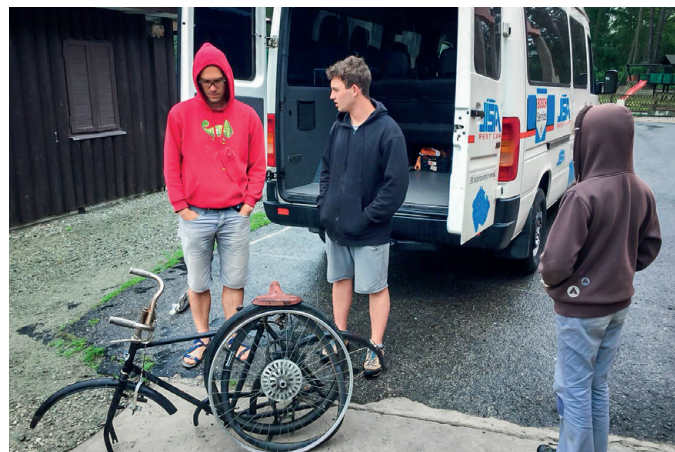
O skupině, jež hledá zaniklé vesnice a vymýšlí do nich vhodné umělecké intervence, jsme psali v jednom z předchozích článků. Zmiňovali jsme mj. to, že k hájovně Šlapka plánují studenti umístit s využitím kovových šlapek od kol paroží dvanáctěráka. Stane se tak jednou ze sedmi plánovaných instalací do krajiny.

“Podáš mi prosím pilku na železo?” “Jasně! A podal bys mi to kladivo? Chci zkusit ten šroub z kola vymlátit,” odpovídá. Konverzace je napůl přehlušena řezáním pily do dřeva a šmirglováním vytvářených kravských a koňských hlav.

Se zaujetím jsem se na hlavy zeptal: “Nápad je podobný jako před několika lety, kdy jiná skupina umístita do krajiny pět instalací,” odpovídá mi jedna z mladších studentek. Zmíněná skupina umístita instalace v roce 2012 na pět lokalit. Jednou z nich bylo prosklené okno zavěšené na stromě nebo čisté bílá židle s malbou a textem na vyhlídce nad zaniklou vesnicí Křída. Další ze studentů Ondra během okusování tužky uvažuje, jak velký by měl být dřevěný kříž, který plánuje umístit do zaniklé vesnice Proseč. Zároveň uvažuje jakou barvu použít. “Byla by hezká světlá, ne bílá, aby se odlišil od křesťanského znaku,” vysvětluje. “Bude to často vystavené slunci a všemu počasí, takže žlutá by mohla brzo zaniknout,” opojuje návrhu na žlutý lak.

Pro vytvoření instalace do hájovna Šlapky se kapitán skupiny Jirka rozhoduje sehnat stará kola. Stará kola shánějí od obyvatel Bělé pod Bezdězem. Zanedlouho přijíždí auto a z něj vyskakují nadšení studenti, vrátili se se dvěma koly a nezaplatili za ně ani korunu. S radostí si berou kladivo a kleště a své cennosti si hodlají získat silou. Po pár úderech a páčení mají, co chtějí. Šlapky od kola.

Přebytečný kovový materiál z kol studenti naloží s do auta a tři z nich pak vyrážejí do blízkého sběrného dvora, a to i přestože zde

mohou nepotřebný materiál odkládat jen místní. Delegace složená z vedoucího práce a kapitána jde žádat o možnost výměny zbytků kol za jiný materiál, který by mohli využít. Krátce na to se vrací s úsměvem na rtech. Povolení uděleno. Zbytky z kol dali na určené místo a pustili se do jednoho z kontejnerů na kov, aby tam prohlíželi předmět za předmětem. Vzít si cokoliv jiného než pevnou obuv znamenalo namočit si nohy ve vodě smíchané s rzí.

“Podáš mi prosím to brzdné kolo?” “Mám moc krátké ruce, tam nedosáhnou,” dodává se smíchem Jiří. Kromě brzdného kola se našly i lucerny. “Ty prostě musíme mít,” reaguje další student s nadšením. S nově získanými poklady odjíždíme ze sběrného dvora zpět na základnu.

Zvuk řezání dřeva a čerstvá vůně pilin vychází od chatek této skupiny nepřetržitě. Každý ze studentů pracuje na vlastní instalaci. Ondra právě sestavuje žebříňák, který pak umístí na místo zaniklé vesnice Ostrov. “Stávají se z nás husité,” vtipkují mezi sebou. “Mohli bychom na ten žebříňák přidat kříž, rozvěsit zapálené lampy kolem a zpívat Kdož sú boží bojovníci,” smějí se ostatní.

Poprvé na Expedici, poprvé kapitánkou

Sudoměř | 13. 6. 2018 | David Steklý

Johana Němečková (19) je studentkou sedmého ročníku osmiletého gymnázia. Předchozí rok strávila v Americe, kde studovala, a na Přírodní školu nastoupila na začátku tohoto školního roku. Letošní Expedice je její první Expedice a zároveň i její poslední. Přesto se rozhodla stát se kapitánem skupiny, jež se věnuje dokumentaci svátků a tradic na vesnicích. Ochotně přijala naši nabídku na rozhovor.

Na začátek bych se tě zeptal, jaký je to pocit - být tu poprvé a rovnou v roli kapitánky?
Je to vtipný. Když jsme se měli na Expedici připravovat, tak to bylo vždycky: kapitán by měl dávat nějaké profi rady, já jsem se ale vůbec ptala, jak to funguje a byla jsem spíše v takové primánské (studenti prvního ročníku) pozici.

Byla jsi zvolena nebo sis tu pozici vybrala?

Tak napůl. Chtěla jsem to zkusit a tohle byla jediná šance. Také mi to přijde jako výzva. A do toho třeba Ema, která by určitě taky byla super kapitánka, odjíždí do Francie, takže to byla trochu vyřazovací metoda.

A myslíš, že je pro tebe výhoda, že jsi starší, než ostatní a z toho důvodu tě respektují? Jakože kdyby byla primánka kapitánka, tak jestli to má těžší? Jestli vidíš, že k tvoji autoritě přispívá, že jsi starší než ostatní?

Asi docela jo. Myslím, že v tom je docela rozdíl, když jsem ve skupině já s Emou, nebo když tam jsou terciáni nebo primánky, tak to je no... Asi to je rozdíl.

Vidíš v roli kapitána nějakou odpovědnost, že se máš starat o tu skupinu?

Jo, no, různě, protože například musím domlouvat věci okolo nebo mám na starost, aby to celý nějak fungovalo. Například musím zavolat lidem, domluvit s nimi schůzku, vybrat trasu a vymyslet to tak, aby to časově vycházelo. Pořád trochu na vše myslím a stále chci, aby naše práce k něčemu byla, abychom vážně něco udělali. Taky aby to ve skupině fungovalo, všichni se cítili dobře a navzájem jsme se přátelili. Vyrovnávat trochu i náladu.

Jak bys hodnotila první den, když jste pracovali v Březince? Byl úspěšný?

Bylo to takový neplánovaný, protože původní plán bylo být v muzeu v Bělé pod Bezdězem, pak nám to ale odřekli. Na výzkum v Březince jsme se tak nemohli připravit. Nakonec jsem získali i přístup ke kronice a mluvili jsme delší dobu s paní Jitkou, (jedna z respondentek) Už po tom jednom dni vidím velký progress, jak dokážeme vést rozhovory, jak se dokážeme zeptat. První den jsme byli vyděšení, že se máme někoho neznámého ptát či se s ním bavit. Myslím, že už to je velká změna.

Jak vznikala dotazník a jak s ním pak pracujete v terénu?

Podle mě to není příliš dotazník, má to být jednoduše povídání na různá témata. Každý z nás má svoje téma, na které se zaměřuje. To pak sám zpracuje do článku. Zároveň jsme se snažili o vyvážení, abychom neměli moc podobná témata na zpracování. Rozhovor vede jen jeden člověk, a při zpracování je pak každý zodpovědný za svou část.

Jak bys hodnotila vstřícnost dotazovaných, odmítali vás z větší části?

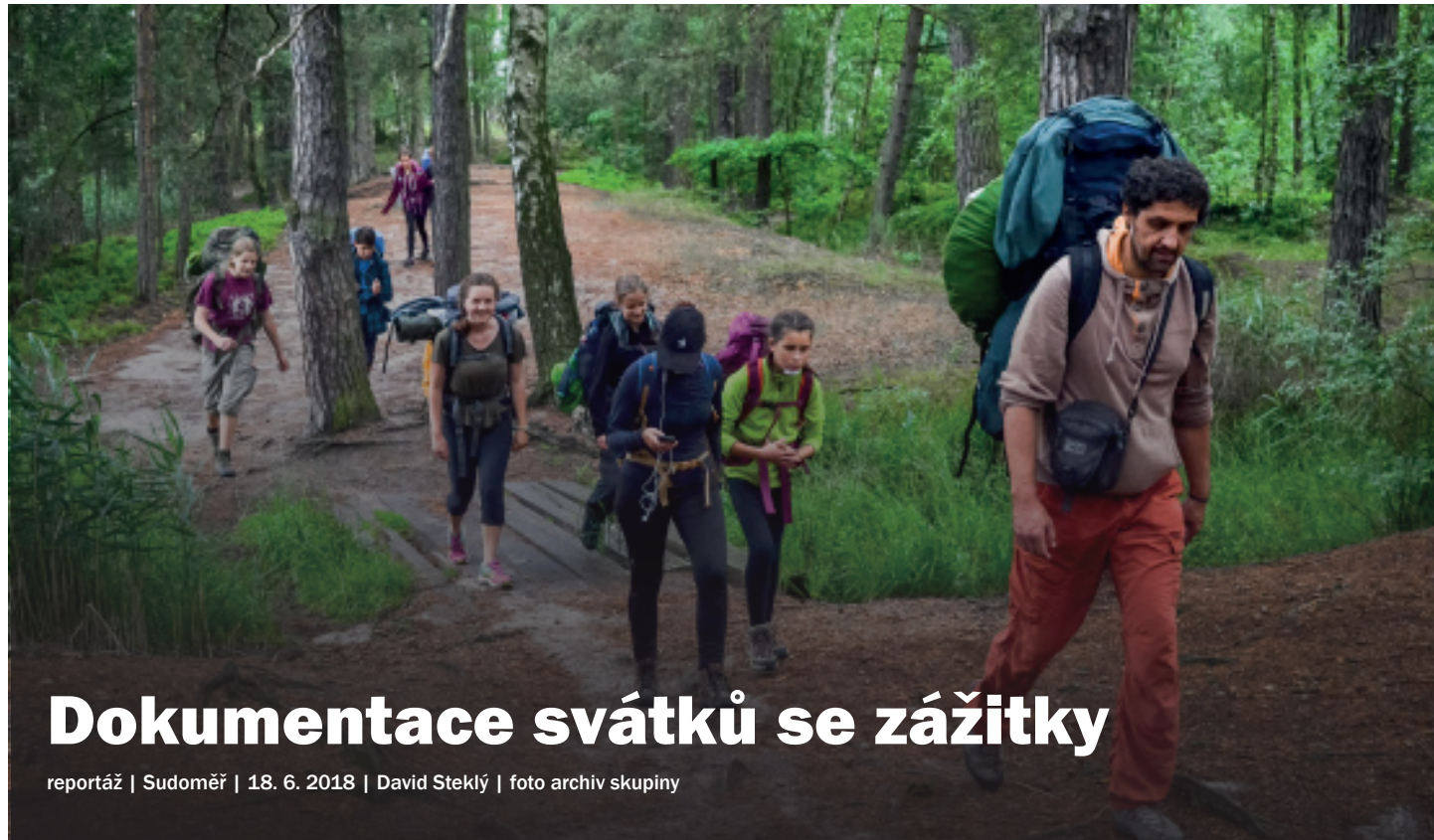
Je dobrý, že nebyl nikdo, kdo by nás odmítl. Někdy se děje, že zvoníme a nikdo nepříjde, ale když už se s někým začneme bavit, tak si s námi povídá. Tady v Sudoměři je to vážně extrém, lidi jsou vstřícní a povídají si s námi celé hodiny. Taky v Březince nás jedna paní pozvala na verandu, kde jsme si s ní dlouho povídali.

S čím se jako kapitánka potýkáš, jaké problémy jste za ty dva dny měli?

Podle mě problémy zatím moc nejsou. Je fakt, že členové skupiny jsou nadšení, jen občas se někdo ozve: “Jak je to daleko, můžeme tu ležet celý den a flákat se?” ale pak stejně jdou a pracují. Jsou to je jen miniaturní problémy. Někdo si občas postěžuje, ale o nic nejde.

Narazili jste už na nějaké problémy?

Někdy je náročné domlouvání schůzek. Respondent např. zruší schůzku, že on má čas, když ho nemáme my. Včera jsme nejdříve šli spát někam k nádrži, ale odtud nás vyhodil nějaký pán, že se tam nesmí spát. Různě jsme pak chodili a snažili jsme se najít jiné místo. Vůbec se nám to nedařilo, různě jsme se ptali. Nakonec jsme zavolali starostovi, který nás nechal spát v místní klubovně, kde je to super.

Dokumentace svátků se zážitky

reportáž | Sudoměř | 18. 6. 2018 | David Steklý | foto archiv skupiny

Skupina studentů ve věku od 13 do 19 let se rozhodla zabývat svátky a tradicemi, které místní obyvatelé ještě pamatují. Jak je slavili? Které svátky již zanikly, které jsou živé dodnes?

“Život je jako horská dráha plná zvrátů, kdy během mrknutí oka se z výsluní výšin můžete dostat až na dno a obráceně.” Tak asi by se dal popsat den se skupinou Svátky, jež za den zažila dobrodružství více než dost.

“Ještě se nám nestalo, že by nás někde přímo odmítl. Většinou respondenti říkají, že nemají čas, ale když souhlasí, jsou velmi ochotní,” říká Johana Němečková, kapitánka skupiny. Ve vesnici Březinka právě zvoní na jednotlivé domy a čekají na respondenty. Rozdělení jsou na menší skupinky po dvou až třech lidech.

“A co vaše svatba? Jak na ni vzpomínáte?” ptá se jeden člen a s tužkou a papírem je připraven si zapsat odpověď. “Moje svatba? To už je dávno, to už je let,” odpovídá zamyšleně, ale s úsměvem dotazovaná. “A měli jste jina úřadě nebo v kostele?” pokračuje ve vyzvídání další člen. “No, my jsme měli svatbu tady,” odpovídá po chvíli “Tady na vesnici?” “Ne, tady u nás na zahradě,” dodává s úsměvem.

O chvíli později se s úsměvem Matyáš ptá: “Dobrý den, mohli

bychom se zeptat na pár otázek?” “No, to můžete, jen jestli vám budu platnej.” “Co se vám vybaví vybaví pod pojmem svátky?” Dotazovaný muž se soustředěně zamračil. “No, jediný je, že se vidím s vnoučaty, jinak nic,” odpovídá po chvíli. “A slaví se tady něco na vesnici?” ptá se Viktor pro doplnění. “No, děti tu mají akce jako oslava začátku prázdnin a konce prázdnin. Dovedete si představit, že ten konec už neslaví tak moc,” vysvětluje s úsměvem.

Pak ale přišlo čekání na oběd a skupinky se ujala pohodová nálada. Z batohů si vytáhli nečekaně množství dek, jež potom rozložili pod stromy vedle kapličky, vytáhli své mobily a začali mezi sebou vtipkovat, období smíchu, focení a všetečného drbání. “Už se daly fotky na instagram? Já tam mám tlustý nohy,” zaznívá z jedné části skupiny. “Ještě bych měla někomu napsat psaníčko, ale už jsem zapomněla, komu všemu jsem chtěla,” směje se Ema. Konečně přijelo auto s obědem. Nastalo překvapení, když zjistili, že zbylo spousta špaget, prosili Horáka (osoba, jež rozvází jídla jednotlivým skupinám), zda by nebylo možné si z oběda něco vzít na večeri. Svolení dostali, a tak po krátké debatě se dohodli, že špagety na místo spaní, což byla vedlejší vesnice šest kilometrů vzdálená, odnesu já.

Konečně jsme se dali do pohybu. Chůze po asfaltové cestě není žádná zábava, i přes nádherný rozhled na krajinu. K našemu překvapení vedle nás zastavil autobus s usměvavým řidičem a nabídkou, že nás kousek svezde. Nakonec nás vzal čtyři kilometry a tím nám cestu o více než polovinu původní vzdálenosti zkrátil. Do vesnice Sodoměř jsme dorazili během chvíle.

Tady už začal vyvstávat problém se spaním, kdy skupina předpokládala existenci nějakého suchého místa mimo soukromý pozemek. Marně. Náhlá z úplného nadšení plné energie a dobrého humoru v okamžiku klesla na bod mrazu. Studenti začali obcházet místní s prosbou o přístřeší.

“Tak nám slíbili prázdný dům na konci vesnice,” přichází jedna dvojice s potutelným úsměvem. “Vážně?” ozývá se překvapený člen a v hlase je znát naděje. “Ne, dělám si legraci,” zněla odpověď.

Konečně se někdo rozhodl kontaktovat starostu a dokonce našel i adresu jeho domu a jiná dvojice tam šla s tím, že pro jistotu na něj zavolají. Vrátili se o půl hodiny později s očima mírně vytřeštěnými, jako kdyby viděli ducha.

“Tak jsme se mu dovolali a zněl pěkně našťavaně, že tu jsme už dneska. A říkal, že se na nás s místostarostou přijede podívat.” “Co se stalo?” zněla odpověď na všetečnou otázku. Starosta o chvíli později skutečně přijel. Byl překvapený, že je to skupina dětí

s batohama jako trempové. Z toho, co říkala dvojice, se kterou mluvil, vyznělo, že bude našťavaný a neochotný nám v naší svízelné situaci pomoci. Opak byl pravdou a ze starosty se vyklubal muž, který okamžitě začal vymýšlet, kam by nás mohl poslat.

Fakt, že starosta byl ochotný nám na úřadě poskytnout přístřeší se spoustou jídla, které doma sehnal, doplněné o sprchu a záchod, byl jako z pohádky. S každým dalším proneseným slovem z úst starosty se vyhlídka stanování v hustém lese plného nepohodlí, proměnilo v pohádkový luxus na poměry Přírodní školy srovnatelný s hotelem.

Poslední den výzkumů ve třech minutách

Bělá pod Bezdězem | 14. 6. 2018 | Adam Lustig

Co se děje v tom samém čase, ale na jiných místech? To zjišťoval náš reportér, který se telefonicky spojil se všemi kapitány nebo představiteli skupin. Sledujte poslední den výzkumů v krajině.

10:30 — SVÁTKY | Zvedají se ze svého tábořiště, kempu u Máchova jezera, kde strávili noc. Vyráží směr Bezděz. UPRCHLÍCI | Právě se radí, jak se jim mezi sebou pracovalo. 3D MODELÝ | Dokončují modelování domů, někteří začínají hrát Minecraft. ROMOVÉ | Kluci sklízí hrazdy z postaveného hřiště a holky se jdou projít po okolí. KRAJINNÁ ARCHEOLOGIE | Zkoumají Letiště Hradčany, které má tři kilometry a ještě jim trochu dá zabrat. GEOLOGIE, TAVBA | Uklízejí kolem pece, někteří zanášejí pukliny ve skalách do mapy. INSTALACE | Dodělali kříž, brousí prkna a vyhledávají, kde se dá koupit kolo od vozu. ZDRAVOTNÍCI | Koukají se na film John Wick, asi vyhledávají situace a debatují, jak poskytovat první pomoc. BIOKRÁTERY | Sklízí tábořiště, dojdají rýžovou kaši, která se jim údajně povedla. REPORTÉŘI | Dva jsou v terénu a další obvolává všechny kapitány pro zjištění informací, co dělají ostatní skupiny.

14:00 — SVÁTKY | Jsou v Oknech na nádraží a zrovna jim přijíždí vlak. Nastupují. UPRCHLÍCI | Začínají se zpracováním 308 dotazníků. 3D MODELÝ | Modelují lešení policejní stanice na náměstí. ROMOVÉ | Začíná jim polední klid, musí sebrat síly na to, aby se dostali na základnu expedice, kam je má v podvečer odvézt auto. KRAJINNÁ ARCHEOLOGIE | Vyráží pěšky směr základna a už se na ní těší. GEOLOGIE, TAVBA | I pec se musí někdy zbourat. Vypuklo její rozebírání. | INSTALACE - Stále brousí, mají mít polední klid. Nemají ho ostatní. ZDRAVOTNÍCI | Začínají s workshopem na Mimoňském gymnáziu. BIOKRÁTERY | Jsou na cestě na základnu, kam k nám dorazí odpoledne. REPORTÉŘI | Dva jsou na základně, jeden z nich obvolává skupiny.

18:45 — Zní gong a všechny skupiny jsou již nastoupené před velkou várnici s večerí, která je pro všechny společná. Následovat bude společné setkání s vyprávěním příhod, které skupiny během čtrnáctidenních výzkumů v Ralsku zažily. Terénní část letošních studentských výzkumů v krajině je u konce, příští týden čeká studenty zpracovávání nasbíraných dat v Praze.

Divadlo a parkour jako prostředek komunikace pražských studentů s vyloučenou lokalitou

reportáž | Plouznice | 27. 6. 2018 | Sonam Dolma Swiencicky | foto Daniel Pražák

“Já mám strach!” vykřikuje Nela a chytá mě za rukávy trička. “Neboj se, to zvládneš. Stačí když tam nakráčíš s našťvaným výrazem a řekneš: “Já už do té školy nejdu!” snažím se jí podpořit, aby neměla trému. Nela je Romka. S dalšími romskými dětmi a studenty pražského gymnázia připravili divadelní představení. Za chvíli je premiéra. Studenti s místními dětmi pracují již druhým týdnem. Mají za sebou například stavbu hřiště pro parkourové workshopy. “Ne, já hrát nebudu!” vykřikuje Nela našťvaně. Už jedna holka odřekla kvůli trémě... Vypadá to, že studenti gymnázia na jevišti zůstanou sami.

Jsmo v Plouznici, zdejší sídliště vzniklé z bytových domů bývalého vojenského prostoru Agenturou pro sociální začleňování bylo označeno za vyloučenou lokalitu. Žije zde asi 800 lidí, velkou část obyvatel kromě Mongolů, volyňských Čechů, Kazachů nebo Ukrajinců tvoří i díky bytové politice města Mimoně Romové. V minulosti byla část bytů přidělována cizincům, kteří získali v ČR azyl, uvádí dále agentura.

Kromě čtyř obývaných panelových domů a fotbalového hřiště je dalších 7 budov Plouznice neobydlených a chátrá. Lemují je lesy. Děti jezdí do školy do nedaleké Mimoně. Jediný oficiální kroužek pro děti je taneční. Ten je výjimečný. Získali řadu ocenění. Schází se v budově u hřiště, které je centrem všeho dění v Plouznici. Díky investicím města tu nechybí veřejný záchod, kuchyně nebo srub s plátnem pro promítání. Vše stráží nejen plot ale i kamerový systém.

OBHLÍDKA PLOUZNICE PŘED EXPEDICÍ

Vybraní studenti ze skupinky se jeli na místo podívat již o víkendu před samotným čtrnáctidenním pobytem v Plouznici. „Za chvíli sem přijde někdo z Tosary, tak to tady trochu uklidte,“ říká paní učitelka Majda. Nezisková organizace Tosara v Plouznici jednou do měsíce pořádá programy pro děti z vyloučených lokalit. Právě díky ní se nyní podařilo skupince studentů Přírodní školy navázat kontakt s místní komunitou. “Jo, Tosara říkala, že

sem přijedete. Tak jsem se přišla podívat a líbilo se mi to,” odpoví za týden Nela na mojí otázku, jak se o tom, co tu studenti Přírodní školy pro místní děti dělají, dozvěděla. Tosara opravdu pomohla. Studenti se rozhodli pro zdejší děti zorganizovat různé aktivity. Dva kluci skákající parkour přišli s nápadem, že pro ně připraví parkourové workshopy. Skupina studentů se seznámila se známou romskou spisovatelkou Irenou Eliášovou. Paní Eliášová jim poskytla své dva divadelní scénáře. Rozhodli se proto pro děti připravit divadlo.

VYRÁŽÍME NA 14 DNÍ DO TERÉNU

Kuba byl na Expedici poprvé a vyprávěl: „Oproti sobotě je to rozdíl. Děti si už na nás opravdu zvykly. Předtím kolem nás dělaly hloučky, moc se nepřibližovaly. Ale to, že vůbec přišly, je díky tomu, že nás představila Tosara. Přijaly nás mnohem rychleji. Paní učitelka říkala, že v jejich dřívějších expedičních skupinách, co navštěvovaly romské komunity to trvalo mnohem déle, než Romové přestali mít ostych. Prý je tady i mnohem větší bída, než například v Dobré vodě na v západních Čechách.”

„Říkali, že děti tady jsou nesoustředěny a odchází během programu, ale že jinak je to úplně super a že je příjemně překvapilo, že to tu není tak hnusný. Je to taková normální vesnička. Není to úplně v chudinské čtvrti. Díky tomu jsem už trochu věděla do čeho jdu,” komentuje studentka Mariana.

Část skupinky se zabývá vytvářením hřiště pro parkourové workshopy. „První den jsme se šli podívat mezi staré rozpadlé domy. Objevili jsme skládku plnou pneumatik,” vypráví Kryštof. „Ze skládky jsme potom odváleli spolu s dalšími dětmi několik pneumatik a za nedalekými bytovkami některé z nich ukotvili do země. Jiné jsme položili na ležato a nakonec je pomalovali, aby vše bylo veselejší.“

Do práce se zapojili všichni, studenti gymnázia i děti z vyloučené lokality. „Děti se hodně přetahovaly třeba i jen o lopatu,” popisuje student Kuba, jak pozoroval výstavbu hřiště pod patronací obou Kryštofů – parkouristů. „Jedno dítě mělo lopatu a ostatní říkaly: „A kdy už se vystřídáme.“ Nebo: „Dej mi tu lopatu, už chci taky kopat” Odhrabávaly hlínu a byly z toho hrozně nadšený. A z toho,

co vytvořily, jsou určitě šťastný doteď. Je hrozně skvělý, jak oba Kryštofy, berou, že neříkají: Tady jsou ty Pražáci, co tu organizují ten parkour, ale říkají: „Přijeli ti dva Kryštofové parkouristé. Tak pojď s náma.” Kryštofové jsou pro ty děti dva bohové.“ Do stavby hřiště se zapojil i jeden tatínek. Naučil Kryštofy i ostatní děti, jak správně vykopat dobrou jámu, ve které půjde pneumatiky ukotvit.

Ve volnějších dnech si studenti s dětmi povídaly. „Pro mě bylo nejzajímavější, co říkal Dastin,” prozrazuje Kuba „Dastin je asi nejmrštnější na parkour. Říkal, že v lese je zřícený dům po vojácích, do kterého přišla nějaká paní a hodila do něj z výšky svoje dvě malé holčičky. Dastinova máma mu řekla, že tu paní potom doma jeho teta zmlátila. Od té doby tam údajně dvě holčičky straší, a tak tam prý nesmí chodit malé děti samy. Dastin také viděl, jak se tam sama od sebe pohnula nějaká plechovka. V jiném domě by si řekl, že to udělal vítr. Díky příběhu si myslí, že plechovkou pohnuly mrtvé holčičky. Samozřejmě je možný, že si to vymyslel. Přesto je zajímavý vidět, jak můžou i dnes vznikat pověry.”

Mariana popisuje běžný den s dětmi: „Nejdříve si dopoledne připravíme hlavní akci dne, kterou budeme dělat. Dopoledne pak začínáme například kolečkem, takže se představíme sobě navzájem. Na to navážeme hrami jako je třeba Mrazík. Nakonec se přesuneme k připraveným aktivitám. Dělali jsme gymnastiku. To je hodně bavilo. Měli jsme také volné dopoledne, kdy jsme se jich ptali, čím by se chtěli stát až budou velké, jaké mají sny. Některé holky chtěly být třeba letuškou, političkou nebo módní návrhářkou či doktorkou. Je to dost různé, ale nikdo nám zatím neřekl, že by chtěl být jenom popelářem, nebo že ho škola nebaví. Stěžují si na takové normální věci jako blbý učitel a tak, ale chtějí jít na výšku,” vysvětluje studentka Mariana

Na hřišti právě kluci pod vedením postaršího muže hrají fotbal. Opodál sedí na lavičkách děti a nacvičují závěrečnou scénu z divadla. Anetka hrající babičku právě vstává, aby pronesla velkou část své role: „Tak a teď všichni buďte zticha teď tady mluvím já. Pojďme si něco zazpívat, něco z mých mladých let, abychom byli všichni veselí!” pronáší ve spěchu.

Důraz svým slovům dodává boucháním hole do země. Přibíhá Honzík se Sandou a Viky. Popadnou ručně vyrobená chrastítka a utíkají ke studentce Báře, aby zazpívali písničku kterou secvičili.

O chvíli později si s námi povídají tři romské holky - Valina, Leona a Eva. Katka jim nabídla šití sukní. „Chtěla bych se stát módní návrhářkou,” říká Lenona. Sukni šije pro malou sestru své kamarádky. Všechny tři chodí do tanečního kroužku. Zítra před představením zatančí salsu.

Po chvíli, došití sukní a několika skocích kluků na žíněnkách se hřiště zavírá. Skupina pod velením kapitánky Báry sedí u večere a společně hodnotí dnešní den. Část projeví starosti ohledně divadla. „Byla bych strašně ráda, kdyby zítra přišel Standa. On to tak krásně oživuje,” povzdychne si učitelka Majda.

Další ráno prší a deprese skupinky se prohlubuje. Každý se musel naučit minimálně jednu roli. Jestli děti neprijdou, zahrávají si to sami. „Ty Kryštofe máš hrozně důležitou roli,” opakuje neustále Majda. „Ty jako dědeček předáváš tu zprávu paní Eliášové dětem. Ona chce tím textem říct: Učte se škola je důležitá. Tady se musíš tvářit přísně. To je přesně ono,” a nadšeně mává rukama.

Nela klepe na dveře a ptá se, jak to s tím divadlem vypadá. Pomohla nám sehnat zbytek dětí. Mezitím se vyčáslilo. Scéna na hřišti je připravena, ještě jedna poslední pod dohledem autorky Ireny Eliášové, která se na divadlo přijela osobně podívat.

O hodinu později divadlo začíná a publikum kromě studentů z Přírodní školy zaplnila i řada místních.

Divadlo skončilo a děti jsou nadšené a i rodičům se představení moc líbilo. To, že děti něco dělají, pro ně znamená víc, než my můžeme pochopit. Děti mě táhnou po okolí a ukazují jejich oblíbená místa. Poprvé vidím hřiště které vytvořili. Kluci učí jednu holku udělat salto vzad.

Ještě tentýž večer jsem si však jako reportérka zranila nohu a do následného povyku přijíždí sanitka. Spousta dětí mě povzbuzuje, že to bude dobré a ať myslím na Luboška. Luboš pochází totiž odsud, z Plouznice, ale teď je slavným rapperem v Anglii. Místní idol mi určitě pomůže.

Nadšení učitele tavilo železo

rozhovor | Bělá pod Bezdězem | 28. 6. 2018 | David Steklý

“V řadě přírodních národů byli kováři a kuchaři - metalurgové, trochu kasta, byli jako šamani. Při tavení dochází k transformaci hmoty, přeměně kvality. Věřilo se, že přeměnou hmoty se věc mění nejen fyzicky, ale také se mění duchovně ten, kdo jí přeměňuje.”

Marek Matura je již dvanáct let učitelem geologie a chemie na Gymnáziu Přírodní škola. Toto gymnázium taktéž vystudoval. Na Expedici je vedoucím skupiny, která se zabývala tavbou železa v jílové peci a průzkumem určitých geologických lokalit.

Jak vznikl nápad na geologické téma, kterému se věnujete se studenty v letošním roce?

Přemýšlel jsem, jak se dále věnovat na Expedici geologii. Už dvakrát jsme se v Ralsku věnovali průzkumu starých dobývek železné rudy. Zdálo se mi zbytečné to opakovat. V primě máme nyní studenta Vojtu, jehož táta je geolog. Poprosil jsem ho tedy, zdali by nám nepomohl najít námět. Tak vznikl nápad s mapováním vzniku geomorfologie určitých útvarů. Tavba železné rudy mě napadla v souvislosti s místními dobývkami. Navíc experimentální tavba by mohla být zajímavá i pro spolupráci s Geoparkem Ralsko, který vzniká. Oni by pak pec mohli využít pro exkurze. Zároveň jsem to chtěl realizovat tak, abychom pořádně zaznamenali a zdokumentovali všechny údaje během tavby. Pec jsme stavěli už v dřívějších letech, ale záznamy o tom jsme příliš nevedli, takže letos jsem na začátku zjistil, že jsem vlastně opět začátečník. Ačkoli jsem já zvolil témata, žáci o tom museli hodně přemýšlet sami, protože jinak by je to nechytlo.

Shrnul byste pro nás celý proces tavby?

V zásadě jde o to, že se postaví malá redukční pec, která je napodobenina toho, co se ve středověku a starověku používalo k získávání železa. Musí se sehnat žáruvzdorný materiál, vědět jak ho přichystat. Suchý organický materiál, ze kterého se staví pec, působí jako pojivo, do nějž se přidá ostrivo (např. písek), to všechno se smíchá a vznikne stavební hmota. Pro ni se vykope základ, v němž se vše nechá dlouho schnout. Poté se postaví komín, do kterého se dole prorazí otvor - dyšna, kterou se bude foukat vzduch a touto cestou se také bude vyndávat materiál. Mezitím se musí sehnat ruda, což je v Čechách stále možné. Souběžně se stavbou pece se na vedlejším ohništi upraží ruda. Jedná o hematit, který se už už za těchto teplot částečně redukuje z trojmocného železa na dvojmocné. Vznikne tím oxid železatoželezitý, který usnadní další redukci v peci. Po usušení a vypražení rudy se v peci začne topit. Nejprve jen dřevem, pec se tím vysuší a trochu i předvypálí. V této fázi je potřeba vymazat první praskliny. Poté se pec zasype dřevěným uhlím, jako jediné totiž dosáhne dostatečné teploty při spalování a zároveň při nedostatku kyslíku splňuje to, že poskytuje redukční činidlo, oxid uhelnatý. Když se pec dostatečně rozežehřeje, tak člověk ví, že je za ním to nejhorší. Stavba je zdoluhavá a na začátku to začalo být vidět. Dělati to rádi, věděli, o co jde. Když už je pec zahrátá a je v ní dřevěné uhlí, musíte do ní dyšnou foukat vzduch.

My jsme to dělali pomocí luxu. Naši předchůdci to dělali pomocí měchů. Zažehne se modroialový plamen, tomu se říká vznícení kychtových plynů. To je ukazatel, že pec se prohřála a v celém sloupci je dostatečná teplota. Do peci neustále musíte přikládat uhlí, foukáte vzduch a pec co chvíli udělá “uffff,” a uhlí sesedne třeba o centimetr. Takhle sesedá docela rychle, spotřeba je okolo pěti - šesti kilo dřevěného uhlí za hodinu. Pak začnete přimíchávat železnou rudu ve vhodném poměru. Řekli jsme si, že budeme dávat jeden a půl dílu dřevěného uhlí na jeden díl železné rudy. V peci se spaluje ruda s uhlím a železná ruda propadá blíž k žhavému jádru. Tam se postupně redukuje, zahřívá a v nejintenzivnějším místě se odděluje kyslík od železa a přičleňuje se k CO. Není to pak úplně čisté železo. Je spojené s řadou prvků, které tam okolo jsou. Postupně s tavením vzniká takzvaná železná houba, což je směs čistšího železa, takže se to dá prohlásit za čisté železo nebo rovnou za ocel a strusky. Výsledkem po vychladnutí je neforemná hrouda, té se říká houba.

A je tam něco univerzálního, co je fascinujícího jak pro vás, tak pro studenty?

Proces je pro většinu lidí neznámý, to je pro mě asi nejvíce lákavé. Většina lidí tento proces nezná nebo se ho učila v chemii. Železné předměty používáme každodenně, přitom dnes si už nedokážeme představit, jak vznikají. Řekl bych, že žijeme v době železné, přestože by se dalo mluvit o době křemíkové. Železo je stále kovem této civilizace. Nikdo si neumí představit, kde se tuny železa berou. Jak říkám, ve školních lavicích se toto nenaučíte. Můžete se jet podívat do oceláren a uvidíte impozantní pec, ale nebudete si tam moct zatopit a nesáhnete si na ten proces. Tohle je jedinečná příležitost. Pro mě je to didakticky zajímavé. Studenti vidí, jak krásná chemie je. Od toho, že si umatljí pec, přes to, že věci musí sehnat, přinést, že se uspiní, že cítí rukama, nosem, hlavou, lepíte, saháte na to, prožíváte to a pak ten proces najednou spustíte.

Na konci skutečně vidíte železo. Sice to není žádný zázrak, že byste z toho vyrobili zvonec, jak tady někteří kolegové navrhovali, všichni, kteří to prožili, si to však intenzivně pamatují. Druhá věc, která mě na tom fascinuje, je hlubší. V řadě přírodních národů byli kováři a kuchaři. Metalurgové, trochu kasta, byli jako šamani. Při tavení dochází k transformaci hmoty, přeměně kvality. Věřilo se, že přeměnou hmoty se mění nejen věc fyzicky, ale také se mění duchovně ten, kdo ji přeměňuje. Ono na tom možná něco bude. Ta cesta k přeměně je náročná. Člověk musel mít znalosti, musel na tom dlouze pracovat, musel to mnohokrát opakovat, než se něco povedlo. Pak už vidíte výsledek, jak roste. Zatopíte, čekáte, začnete foukat, nic se neděje, dlouho se nic neděje, jste netrpělivý, pec praská, vlhké části létají ven, hoří to všude jinde, než byste očekávali, hodina za hodinou běží. Jste z toho unavení, pec stavíte dny a pak najednou v určitý moment to najednou udělá: "Puffff!". Vyběhne sloup jisker a vzplane fialový plamen. To je první proměna, která nastane. Ve výsledku ještě sledujete proces, který není stabilní. Na chvíli zhasne, teplota se proměňuje. Pec žere uhlí, musíte pracovat se vstupem vzduchu, takže je to interaktivní záležitost. Stále ji musíte sledovat. Někteří už odpadají, protože jsou unavení po celé noci, ale stále je tam napětí, jestli se to povede. To je hrozně silný moment. Je dlouhý, napíná vás to dlouho. Pak už jen necháte vše den chladnout a jdete si pro výsledek. Může nastat i zklamání, protože někdo čeká, že z toho vyleze železný ingot. Nevyleze. Udělat si něco železného, zejména dříve, vůbec nebyla legrace. Pak třeba pochopíte i kontexty, když vám někdo vypráví, že ve středověku udělat brnění, byla obrovsky drahá záležitost. Železo nebyl materiál běžné denní potřeby.

Jak funguje kooperace vás a kapitána skupiny?

Já jsem asi náročný vedoucí skupiny. První náročnost spočívá v tom, že kromě expediční skupiny jdou za mnou vždy další povinnosti stran provozu školy, Expedice a všeho dohromady. Takže souběžně řeším spoustu dalších věcí a někdy se stane, že nemám čas, který bych chtěl, a musím balancovat. Může se stát, že žáci jsou na tom trochu bití a musí si poradit sami. Mně se dobře spolupracuje s lidmi, kteří jsou hodně samostatní a mají nějakou vizi. Proto se snažím, více méně úspěšně, lidi hodně motivovat, aby oni sami byli tahouny práce a nespolehal na to,

že je někdo povede. Ne vždy se to daří. Pak mám jednu zásadní vadu. Jsem dominantní, takže například, když začneme něco řešit, tak se jako učitel snažím, aby to řešili hlavně žáci a já jim dával možnosti. Jsem však dominantní a netrpělivý, takže často vidím, že bloudí v kruzích a didakticky nejsem schopný vést je tak, aby to mohli přijít sami. V jednu chvíli pak říkám: "Hele, podívejte se, možná by bylo dobré atd." a začínám přebírat iniciativu. Já si občas ukládám cvičení: "Teď nebudu vůbec nic říkat, děj se co děj." Samozřejmě to nese z mého pohledu určité zklamání, že někdy žáci opravdu na něco zapomenou, něco nedomyslí nebo neudělají a já to musím zkousnout. Některé věci jsou však natolik podstatné, že zasáhnout musím.

Konkrétně tato skupina má kapitána Kubu. Všichni jsou velmi schopní lidé, včetně Kubu. Jeho si vybrali jako kapitána, protože se nabídl a ostatní souhlasili. Myslím, že je dobrý kapitán v tom smyslu, že je přátelský, empatický, když už se pro něco rozhodne, tak do toho jde s velkou vervou, je nadšený. Na druhou stranu bych byl rád, kdyby více plánoval. To by se měl naučit. A právě od toho je Expedice, aby se každý zlepšoval.

Veskrze bych je pochválil. Zejména při stavbě si krásně udělali organizaci práce. Všichni byli zapojeni, vystřídal se a myslím, že většina z nich dobře věděla, o co jde a co dělají a proč to tak dělají. Hodně rádi vaří (je vidět potutelný úsměv), někdy až trochu dlouho na můj vkus, ale já jim do toho nechci mluvit, jestliže to zvládnou v rámci povinností, tak proč ne? To je spíše kuriozita. Měli jsme dort, měli jsme opulentní snídani. Ovocný salát, který se ovšem vařil hodinu a půl, přestože je to studená snídaně. Jsou to spíše úsměvné zážitky.

Bojoval jste někdy s tím, nakolik studentům dáváte možnost se rozhodovat a nakolik jim do toho už zasahujete?

Rozhodně jsem s tím bojoval a vždy s tím bojuju, protože, a to mi na expedici chybí, je málo času připravit se s žáky na všechno, co je čeká. Nemají tu znalostní bázi takovou, aby to vyřešili sami. Musíte intervenovat. Přípravný týden zkrátka nestačí. Mně se osvědčuje zasahovat co nejméně. Je to nejlepší. Chyby se stanou. Teď tam skočím, když to dělají blbě, říkám si někdy. Někdy se při mé nepřítomnosti ukáže, že si i přes chyby žáci poradili. Je to velká škola vkládat víc a víc důvěry v žáky. Samozřejmě je podporovat, být u toho, když se ptají, ale snažit se je v tom nechat.

Například dnes v noci při tavbě jsem měl obrovský strach, protože to je náročný proces. Máme těleso rozžhavené na třináct set stupňů, může se roztrhnout, rozpadnou se. Je tam elektrický lux. Kdyby se například horký vzduch z nějakého důvodu omylem natáhl do luxu, byl by to hrozný průšvih. Nebo kdyby z pece něco vylétlo. Hodně jsem se bál, ale pak jsem si říkal, že všechna tato rizika jsme si s žáky označili, hodně jsme si o nich povídali. Říkali jsme si zásady práce. Já je v tom nakonec nechal a poradili si výborně. Jsem rád za tuto zkušenost.

Co plánujete s pecí po tavbě dělat? Zanikne? Nechá se jako turistická atrakce? A jestliže bude zničena, jak to bude po emoční stránce?

Určitě zanikne, protože majitel ubytovacího objektu si jí tu nemůže nechat. Víme, že musí zaniknout. Stihli jsme v ní jen jednu tavbu. Myslím, že i proces boření je jakousi tečkou. Já to беру jako pozitivum, že ji rozebereme, podíváme se, co se stalo, rozřízneme stěnu. Podíváme se, jak se změnil materiál. Vše pak někdy v okolí zasypeme. Je to biologický materiál. Samé jílky a přírodní vlákna, juta, takže vše to spolkne příroda a bude to dobré uzavření cyklu. Nic tu nebylo, něco se stalo, vrchol, a pak tu opět nic nebude. I to je přirozený závěr oné práce.

Jak docílit efektivních výsledků i u nudné práce?

rozhovor, humor | Bělá pod Bezdězem | 22. 6. 2018 | Adam Lustig

Práce nejen na expedici, ale u všech delších projektů začíná být postupem času náročná. Studenty postupně přestává téma zajímat a odbíhají od něj. Jak zajistit, aby všichni pracovali tak, jak mají, ale zároveň je to i bavilo? Přečtěte si rozhovor s Adamem Lustigem, který se našemu reportérovi snažil svou taktiku předat.

Expedice trvá přes čtrnáct dní. Co je nejdůležitější pro to, aby se studenti stále koncentrovali a věnovali svojí práci?

Je důležité, aby viděli výsledky svojí práce. A to průběžně. Jakmile dlouho pracujete na nějakém úkolu a zdá se vám až nekonečný, je to špatně. Důležité je práci rovnoměrně rozložit, rozkouskovat, aby měli ti, kteří na ní pracují, stále pocit, že už se jim něco podařilo, že mají něco hotové. Zase to ale nesmíte přehnat a nežadávat úkoly na deset minut, které jsou příliš primitivní. To studenty už taky po čase omrzí je plnit.

Co sám osobně děláte pro to, aby se vám podařilo studenty vtáhnout do práce?

Nejprve je nutné monitorovat, zda všechny jejich práce zajímá. Sice je to na vás, do jaké skupiny chcete, ale někdy se vám výběr nemusí podařit. Pokud někoho téma nezajímá, nebude ho s radostí plnit, nebude se mu věnovat a práce je k ničemu. Osobně jim dávám podporu, pomáhám těm, kteří se viditelně trápí.

V životě prostě musíte dělat věci, které vás nebaví. Jak docílit toho, aby se vám dařilo plnit úkoly, které vás nebaví?

Máte pravdu, že v životě neděláme vždy jen to, co nás baví. Pokud ale děláme víc věcí, které nás nebaví, je to špatně. Pořád bychom se měli pohybovat v prostředí a s lidmi, se kterými nás většina věcí baví. A pokud to tak není, měli bychom něco změnit. U úkolů, které nás nebaví, se musíme víc snažit. Ale tím, že je splníme, osobně rosteme a příště s nimi nebudeme mít takový problém. Musíme se snažit koukat se na ně tak, že nejsou tak obtížné, jak se zdá. A když už je rozpracujeme, představme si, že bychom je začali dělat znovu. To se nám nebude chtít a budeme rádi za to, co už máme hotovo.

Jak řešit situaci, pokud je ve skupině někdo, koho práce nebaví tak, že úplně odmítá pracovat, ale zároveň ostatní ho k práci potřebují?

Především se musíme snažit o to, aby se taková situace nestala. Pokud se ale stane a skupina nutně potřebuje člověka k práci, pokusíme se vysvětlit mu, že ho ostatní potřebují, jinak práce nebude hotová. Následně ho začnou přesvědčovat i ostatní, kteří chtějí mít práci za sebou a šťve je, že je někdo zdržuje. Pokud se člověk k práci nevzchopí sám ani pod nátlakem svých spolupracovníků, nezbyvá než použít staré dobré a osvědčené tělesné tresty (úsměv).

Všechny texty, videa, rozhovory a další obsah najdete na zpravodajském serveru www.expedicnireporter.blogspot.com.